

ІСТОРІЯ ПІД ЗАБОРОНОЮ: НА ПРИКЛАДІ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ ІВАНА КРЕВЕЦЬКОГО

Наталя Гірна,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького*

Національний поступ забезпечує знання рідної історії. У статті досліджено державницькі ідеї в науковій спадщині І.Кревецького, які не відповідали радянській ідеології та були заборонені.

Ключові слова: національна пам'ять, історія, гуманітарна політика, Іван Кревецький.

The national progress provides knowledge of native history. The article examines the state ideas in the scientific heritage of I. Krevetskyu, which didn't correspond to the soviet ideology and were banned.

Keywords: national memory, history, humanitarian policy, Ivan Krevetskyu.

Вступ. Вивчення рідної історії є запорукою формування національної пам'яті, а вільний доступ до наукової спадщини вітчизняних істориків забезпечує цей процес. Це особливо актуально в умовах розбудови незалежної української держави, становлення громадянського суспільства, коли постала потреба впровадження національної ідеології в усіх сферах суспільного життя. Важливість національно орієнтованої гуманітарної складової усвідомлює кожна мисляча людина, так само вона розуміє і бачить щоденні результати її відсутності.

Не викликає сумнівів, що українська історична наука була під цілковитим контролем пануючих режимів у різні часові проміжки, наукова спадщина українських істориків піддавалася жорсткій цензурі, а часто і забороні. Особливо трагічним для дослідження української історії було ХХ століття, а саме роки комуністичного тоталітаризму. Репресій зазнали не лише окремі вчені, але і цілі наукові осередки – історичні школи, товариства, Інститут історії АН України тощо.

Мета дослідження полягає в аналізі змісту основних наукових праць Івана Кревецького з наголосом на їх державницькій суті, що і стало причиною заборони імені дослідника в радянський час.

Виклад основного матеріалу. Серед тисяч незаслужено забутих і заборонених українських вчених є ім'я історика Івана Кревецького – представника Львівської історичної школи М.Грушевського, фундатора державницького напрямку вітчизняної історії. Саме він аргументовано відстоював наукову схему неперервного історичного розвитку українського народу, його самобутності та окремішності. Усі праці вченого відображають ключові віхи української історії, у центрі його досліджень перебуває державницька ідея.

Досліджуючи наукову спадщину Івана Кревецького, можна виділити декілька напрямків його роботи, а саме: статті з історії княжої доби, козащини, історії Галичини середини ХІХ ст., національно-визвольних змагань 1917 – 1921 рр. та ін.. Зауважимо, що вчений брав безпосередню участь у революційних подіях початку ХХ ст., тому його наукові праці були синтезом глибокого аналізу історичного минулого та власного досвіду боротьби за державність. Своїм науковим доробком історик заперечував типові радянські ідеологеми, зрештою, і саму радянську «концепцію» української історії, побудовану на маніпуляціях і свідомому фальшуванні минулого. Пригадаємо, що російська імперська й радянська історіографія трактувала Україну як частину Росії, усі визвольні змагання подавалися, як змагання за «возз'єднання» з Росією, а тих національних

діячів, які боролися за незалежність України, таврували зрадниками, називаючи «мазепинцями», «петлюрівцями», «бандерівцями», «фашистами», «буржуазними націоналістами», «майданівцями»... Із сумом констатуємо, що сучасна путінська Росія діє такими ж методами.

Гортаючи праці Івана Кривецького, знаходимо відповіді на багато запитань, вони не втрачають своєї актуальності і нині. На жаль... Так, у дослідженнях історії аграрних рухів 1848 – 1849 рр. вчений підсумовує, що через свою стихійність, неорганізованість, відсутність далеких цілей селяни не отримали реальної свободи, далі залежали від поміщиків. У працях із військової історії І.Кривецький стверджує, що запорукою та невід'ємною складовою незалежної держави є власне військо. Якщо ж його нема, то нема і держави і доводиться воювати за чужі інтереси у лавах чужих армій. Дослідження «Державність і анархія в українській історії» започаткувало новий критичний погляд на козацтво, вчений, чи не вперше, заявив, що Запорізька Січ мала певні шкідливі впливи на можливість збереження української державності, отамани не визнавали центральної влади гетьманів, часто загравали з ворогами на угоду власним амбіціям. Такі думки знайшли своє продовження в серії статей «Обличитель анархії», котрі І.Кривецький опублікував на сторінках західноукраїнських періодичних видань. Вчений проводив паралелі між подіями середини ХУІІ і початку ХХ століть, знаходив багато спільного – ті самі помилки, ті самі союзники, які прагнули захопити Україну, невивчені уроки історії. Спираючись на історичний досвід, особливо наголосивши на фактичному ставленні до України з боку Московщини (1169, 1654, 1709, 1775, 1918) і Польщі (1340, 1569, 1918 – 1919), навівши зміст Андрусівського та Ризького договорів, І.Кривецький запропонував своє бачення побудови і розбудови української незалежності. Розділимо думки вченого на кілька пунктів: 1. Не можна побудувати українську державу при допомозі народів і держав, які принципово ворожі до української державності. 2. Не можна в ім'я державності укладати договорів із одним ворогом проти іншого, бо вони об'єднуються проти нас. 3. На можна побудувати державу чужими силами, а тільки власними моральними і фізичними потугами. 4. Найголовніше, щоб збудувати незалежну державу, треба витворити чисту українську національно-державну ідеологію серед української нації. Історія вкотре доводить, що І.Кривецький мав рацію. Звичайно, що такі міркування вченого, сформовані на основі глибинного аналізу історичного минулого, не були прийнятними для радянської системи. І.Кривецький не довго прожив під радянською окупацією, він помер влітку 1940 р., а після смерті його спадщина була фактично заборонена. Багато праць історика зникли, інша частина опинилася в закритих архівних фондах, ім'я вченого комуністична система викреслила. Лише на початку 90-их років ХХ ст. Іванна Кіхтан – член товариства «Просвіта» віднайшла могилу І.Кривецького у Новому Роздолі та підготувала розвідку про нього. Таких прикладів незаслужено забутих, заборонених імен представників української науки і культури є безліч, тому дослідження просопографічного напрямку в історії видаються перспективними і важливими.

Висновки. На прикладі аналізу наукової спадщини Івана Кривецького бачимо яке важливе місце в питаннях розбудови власної державності посідає знання історії. Наголошуємо, правдивої історії. Саме історичні знання забезпечують формування громадянського суспільства, перетворюють населення в народ, який бачить спільне майбутнє і готовий працювати для своєї країни. Сьогодні, як ніколи, ми бачимо які трагічні наслідки для України мала комуністична влада і недолуга гуманітарна політика в добу незалежності. Виросли цілі покоління споживачів, цілком байдужих до проблем державотворення. Вони легко піддаються на ворожу інформаційну пропаганду, низькопробні шоу, тому сприймають Україну за випадкове утворення, а не за Батьківщину. Таку небезпечну ситуацію може зламати тільки національно орієнтована гуманітарна політика. Адже ідеться про загрози національній безпеці та про збереження незалежної України.

Література

1. Кривецький І. В ім'я кращого завтра. // Українська Державна ідеологія. Нариси і статті. – Львів, 1922. – С.42 – 45.
2. Кривецький І. Як валили Українську Державу. / І.Кривецький. // Громадський вісник. – 1922. - №102. – 27 травня.
3. Гірна Н. Наукова та громадсько-політична діяльність Івана Кривецького (1883 – 1940 рр.). / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – ЛНУ імені Івана Франка. – Львів, 2015. – 216 с.
4. Гірна Н. І.Кривецький – представник державницького напрямку в українській історіографії (військово-політичний аспект). / Н.Гірна. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка. – Серія: Історія. – Тернопіль, 2014. – вип..2. – ч.1. – С. 181 – 187.
5. ЦДАУ у м. Львові. – Ф. 368. Томашівський Степан – історик. – Оп. 1. – Спр. 173. – Арк. 12.

УДК 94(477)

ТРАГЕДІЯ ЛЕМКІВЩИНИ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНЦІВ (НА ОСНОВІ СПОГАДІВ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З С. РЕПЕДЬ СЯНОКСЬКОГО ПОВІТУ ЖЕШІВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА, ПОЛЬЩА)

Мирослава Гурик,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та політології
Тернопільського національного економічного університету*

Лариса Приймич,

вчитель історії та правознавства Шумського ліцею

Висвітлено трагічну сторінку депортації лемківського народу із с. Репедь Сянокського повіту Жешівського воєводства (Польща) крізь призму спогадів переселенців. Показано важливість збереження та відтворення депортації лемків в історичній пам'яті українського народу в напрямку подолання історичних травм посттоталітарного суспільства.

Ключові слова: лемки, депортація, історична пам'ять, історична травма, посттоталітарне суспільство.

It is revealed the tragic page of the Lemko people deportation from the Rapid village of Sanok County, Rzeszów Voivodeship (Poland) through the prism of migrants' memories. It is shown the importance of preserving and reproducing the Lemkos deportation in the historical memory of the Ukrainian people in the direction of overcoming the historical traumas of post-totalitarian society.

Keywords: Lemkos, deportation, historical memory, historical trauma, post-totalitarian society.

Історична пам'ять є унікальною сукупністю уявлень національної спільноти про своє минуле. Лише одностайність в уявленнях та оцінках історичного процесу спроможна консолідувати суспільство. Проблема збереження і відтворення історичної пам'яті постає особливо гостро в посттоталітарних суспільствах, які перенесли колективну історичну травму, перебуваючи в стані колоніальної залежності. [2, с.90] Однією з найбільш трагічних сторінок в історії українсько-польських стосунків другої половини ХХ ст. є акція переселення українців з Польщі до УРСР у 1944-1947 рр. Аналіз офіційних документів, спогадів і поточної періодики України та Польщі дають підставу вважати депортації українців